

Posudek vedoucího diplomové práce

Eliška Jindříšková: Souboj v českém právu

Jakkoli dnes v obecném historickém povědomí ve vztahu k soubojům převažuje nemálo romantizovaný náhled, formovaný prostřednictvím historických románů a filmů, je důležité si uvědomit, že šlo zejména ve středověku o významný institut tehdejšího procesního práva. Později, kdy byla tato jeho úloha překonána, se souboj stal pro změnu objektem restriktivní právní regulace, jejíž sociální odezva byla ale s ohledem na historickou tradici a hodnotovou škálu raně novověké urozené společnosti značně problematická. Jako předmět právně historické analýzy je tedy souboj tématem více než atraktivním.

Předložená diplomová práce Elišky Jindříškové se souboj snaží zkoumat v kontextu českého právního prostředí, a to v širokém chronologickém záběru od středověku až do poloviny 19. století, kdy byly vydány poslední právní předpisy, v nichž byl souboj explicitně upraven (tj. trestní zákoník z roku 1852, resp. trestní vojenský zákoník z roku 1855). O pečlivosti, se kterou diplomantka ke zpracování látky přistoupila, přitom svědčí jak rozsah práce, čítající 84 stran textu, tak závěrečný seznam použitých zdrojů. Vedle skutečně bohatého přehledu starší i novější literatury v něm figurují i mnohočetné edice a také, což hodnotím velmi kladně, i archivní prameny. Jedná se sice jen o jednotliviny, které výklad spíše ilustrují, než že by tvořily jeho páteř, na diplomovou práci je ale třeba klást přiměřené nároky a sám fakt, že autorka čerpala i z archiválií uložených ve třech různých archivech, je jí rozhodně třeba přičíst ke cti. Stejně jako nesmírně bohatý odkazový aparát, čítající celkem 394 poznámek pod čarou.

Úvod práce obsahuje především přehled dosavadních odborných i popularizačně laděných prací, které jsou v české literatuře souboji věnovány. Trošku zde postrádám explicitní vymezení hmatatelnějších cílů práce (formulace „*cílem práce je takový vývoj alespoň v hrubých rysech postihnout a zamyslet se nad jeho příčinami a zákonitostmi*“ na s. 3 se mi zdá přeci jen příliš vágní), je ale pravdou, že naznačená struktura a zmínka o dvou rovinách komparativního přístupu k tématu dávají dostatečnou představu o autorčině metodickém přístupu i směru, kterým se její práce ubírala. Stejně jako některé stručně naznačené hypotézy.

První dvě kapitoly (s. 5-27) jsou věnovány obecným záležitostem, totiž samotnému vymezení pojmu „souboj“ (autorka zde pracuje především s definicemi obsaženými

v encyklopedických dílech českých a výběrově též zahraničních) a reflexi dosavadních názorů na jeho původ. Autorka správně upozorňuje na rozdíly, jež dosavadní práce v obou zmíněných ohledech vykazují, a zaujímá vlastní stanovisko: souboj chápe jako synonymum slova duel, a to v širším smyslu jako ozbrojené střetnutí dvou soupeřů, v němž existuje přibližná rovnost stran, platí alespoň základní pravidla a veřejnost ho jako souboj vnímá a alespoň částečně toleruje. Z různých institutů, které bývají za předchůdce souboje označovány (soudní souboj, turnaj, soukromá msta), je to právně posledně uvedená msta, která podle jejího názoru hrála dominantní roli při utváření pozdějších právně reflektovaných soubojů. Soudní souboj pak vnímá jako jeden z poddruhů souboje obecně, přičemž zpochybňuje jeho bezprostřední vazbu na ordály, se kterou část literatury pracuje. Autorčin výklad v těchto pasážích je srozumitelný, konzistentní, a i když se vesměs opírá o již publikované závěry a ponechává (pochopitelně) další prostor k diskuzi, svědčí o její schopnosti pracovat s odbornou literaturou a na jejím základě formulovat vlastní, argumentačně podepřené názory.

Ve středověku, jak již bylo shora uvedeno, vnímalo právo souboj jako specifickou formu důkazního prostředku a jako takový byl také soudní souboj reflektován v četných pramenech českého zemského práva, počínaje Statuty Konrád Oty přes Knihu Rožmberskou, památky doby Karla IV. až po Knihu Tovačovskou (a tzv. Knihu Drnovskou, která je ovšem pouze jednou z jejích upravených redakcí), reflektující institut soudního souboje (v té době ovšem již zcela vycházející z užívání) ještě na konci 15., resp. v první polovině 16. století. Tuto problematiku sleduje autorka v obsáhlé třetí kapitole (s. 28-49). Určitě zajímavá je zmínka o výskytu souboje též v imunitních, resp. městských privilegiích ze 13. století – tato záležitost si možná zasloužila poněkud podrobnější rozvedení. Výklad autorky se opírá o časté citace pramenů a je dobře sledovatelný. Poněkud méně přehledné jsou snad jen její opakované komentáře k oprávněnosti zařazení soudního mezi ordály (v čemž navazuje na některé pasáže z předchozí kapitoly). Také výklad pojmu „nevěra“ v Knize Rožmberské (s. 35-36) si zasloužil mírně vycizelovat, zvláště s přihlédnutím k impulzu, který do interpretace vnáší *Maiestas Carolina* a který je zmíněn o několik stránek dále.

Samostatnou kapitolu věnovala autorka souboji jako mimosoudnímu, avšak právně povolenému prostředku řešení sporů (s. 49-59). Zde správně upozornila, že v 16. století jsou v moravském prostředí doloženy právní normy, které sice již souboji nepřiznávají důkazní význam, konání souboje ale za určitých podmínek připouštějí, ovšem bez důsledků z hlediska státní (soudní) moci. Jejich obdobou je v českých zemských zřízeních článek věnovaný očištění cti v případě nařčení z podpory zločinců: jazykový výklad textu skutečně stěží připouští jinou možnost, než že pokud se nařčený standardními důkazními prostředky očistil,

mohl žádat o zadostiučinění cestou souboje, aniž by se jednalo o jednání protiprávní. Naproti tomu jsem ale toho názoru, že dále autorkou uváděné příklady z českého prostředí ze 16. století (s. 55-57) již systematicky patří do kapitoly následující, neboť tu jde očividně o souboje protiprávní, v nichž není následně ukládána sankce pouze s ohledem na uplatnění institutu nutné obrany.

Zákazu soubojů prostřednictvím právního řádu je předmětem zbylých dvou kapitol, z nichž první se podrobněji zabývá panovnickými protisoubojovými patenty v 16.-18. století (s. 60-73), druhá pak systematickým zařazením souboje jako trestného činu v kodifikacích trestního práva hmotného v letech 1787-1852/1855 (s. 74-81). Zároveň autorka vnímá měnící se systematické zařazení souboje jako deliktu – zatímco do poloviny 18. století směřuje zejména proti autoritě panovníka (státu) a právního řádu, v trestních zákonících už je jednoznačně řazen mezi zločiny proti životu a zdraví. I když, jak autorka dokládá, po nějakou dobu judikatura vídeňského Nejvyššího soudního dvora navzdory jasnému zařazení v josefinském zákoníku nadále nahlížela na souboj jako na jednání ohrožující primárně veřejný pořádek. Zatímco druhá z uvedených kapitol nepřekračuje v podstatě úroveň parafráze příslušných zákonných ustanovení, vysoce cením rešeršní aktivity autorky pro starší období, když jednak prošla císařské patenty ve snaze sestavit úplný přehled relevantních normativních aktů, k restrikci soubojů namířených, jednak se pokusila demonstrovat reálnou praxi prostřednictvím dvou případů nalezených v Národním archivu ve fondu Stará manipulace (zde si ovšem zároveň nemohu odpuštět glosu, že jde o případy poněkud nahodilé, z nichž zejména první asi nelze považovat za zcela typický, a že když už autorka se Starou manipulací pracovala, mohla nepochybně pro svoji práci použít větší bohatství aktového materiálu).

Po jazykové stránce je práce zvládnuta velmi dobře, text je čtivý, srozumitelný a kultivovaný, bez jazykových chyb. Také po formální stránce práce naplňuje veškeré standardy. Provedená kontrola potvrdila, že práce je původní a nevykazuje rysy plagiátu.

Celkově práci hodnotím jako zdařilou a doporučuji ji k ústní obhajobě s návrhem na hodnocení „výborně“.

V Norimberku 11. 11. 2016

JUDr. Marek Starý, Ph.D.